

Ruimte maken - waar wachten we op?

Samenwerken met bewonersinitiatieven

11 middagen 606 deskundigen 723 geitenpaadjes tips en voorbeelden ... en nu verder!

Vanaf 1888 versterkt Katalys, (voorheen Koninklijke Heidemaatschappij of KNHM foundation), mensen met een plan voor hun omgeving. De insteek is altijd om bewoners te ondersteunen die in lokale gemeenschappen samenwerken om hun dorp of buurt beter, groener, veiliger en gezelliger te maken.

Ter gelegenheid van ons 135-jarig bestaan organiseerden we 11 inspiratiebijeenkomsten; één in elke provincie. We deelden er de resultaten van een Motivaction-onderzoek naar de inzet van bewoners voor hun leefomgeving. En aan de mensen die beroeps- of ambtshalve betrokken zijn bij particuliere initiatieven vroegen we: tegen welke obstakels loop jij zélf aan? Wat voor geitenpaadjes heb je daaromheen bedacht? Wat raad je collega's en initiatiefnemers aan?

Deze uitgave is een bonte bundeling van hun ideeën, oplossingen en vragen. Het zijn niet onze tips en ervaringen, maar de weergave van wat we ophaalden. We geven het nu terug aan eenieder die werkt met bewonersinitiatieven én aan de initiatiefnemers zelf.

Onze liefste wens is dat deze uitgave volop gebruikt wordt. Dat iedereen er iets anders uit haalt en mee doet. Dat deze publicatie het startpunt is van vervolgesprekken. En van acties. Dat er nieuwe connecties ontstaan, met of zonder ons.

En dat we zo samen werken aan krachtige dorpen en buurten in heel Nederland!

Link met ons: [linkedin.com/company/stichting-katalys](https://www.linkedin.com/company/stichting-katalys)

Samen werken aan de beweging van bewoners

Samen werken aan krachtige dorpen en buurten is het nieuwe motto van Katalys. Maar hoe dan en met wie? Katalys versterkt overal in Nederland mensen die zich inzetten voor hun eigen omgeving. Zij zijn immers degenen die op lokaal niveau oplossingen realiseren voor maatschappelijke opgaven. Om ons werk nog beter te kunnen doen, wilden we de samenwerking met onze ketenpartners – de mensen bij gemeenten, woningbouwcorporaties en in de wijken – vernieuwen en verdiepen. En dus trokken we erop uit, door het hele land. We voerden ontwapenende gesprekken met de mensen die in hun dagelijks werk de ruimte voor bewonersinitiatieven organiseren en bevechten.

Uit alle gesprekken over knelpunten, onmogelijke situaties, oplossingen en vreugdevolle resultaten, tekende dit beeld zich af.

1 *Verandering hangt in de lucht*
Iedereen weet, ziet én voelt: de trias Overheid – Markt – Gemeenschap verschuift. De gemeenschap krijgt weer meer plek, maar de huidige overgangsfase piept en kraakt. Het artikel van Floor Milikowski duidt de achtergrond hiervan.

2 *Fiks (samen) de Box!*
Vaak wordt gezegd dat er voor bewonersinitiatieven 'maatwerk' nodig is, en 'out of the box' denken. Maar hoe lang blijven we een beweging waarin ruim 4 miljoen Nederlanders zich inzetten, zien als een uitzondering? Wanneer zorgen we voor staand beleid? Genoeg gepilot en gepioneerd! Als we het 'binnen de box' niet veranderen, komen we niet in de broodnodige versnelling. De tips en ervaringen in deze uitgave bieden mooie aanknopingspunten. Broodnodig, want 'ravijnjaar' 2026 is morgen en de opgaven zijn enorm. We hoeven het 'alleen maar' zo te organiseren, dat de gemeenschap de ruimte krijgt. Daar is wel wat voor nodig; lees ook de column van Marije van den Berg.

3 *Steun vanuit de top is voorwaarde*
Overal werken mensen met hart en ziel om de wensen van de werkelijke wereld te voegen, vertalen en verkopen naar de systeemwereld. Zij stuiten op versnipperde budgetten, aanbestedingsregels, collega's die spreadsheets en rapportages tot hoogste ideaal verheven hebben – vaak omdat hoog in de organisatie is afgesproken dat alles verantwoord moet worden. De roep

'bestuurder en leidinggevende, geef ons rugdekking' klinkt luid in deze publicatie en dat raakt me. Het is de roep om leiderschap. Die is onontbeerlijk om als gemeente en organisatie te staan voor de nieuwe verhouding tot de gemeenschap. En daar alles aan te doen.

4 *Nieuwe reflex: niet de schuldvraag, maar de oplossing. Van onszelf.*

In de naoorlogse samenleving zijn we gaan geloven in maakbaarheid. Dat 'dingen soms nu eenmaal gebeuren' is op de achtergrond geraakt. Gaat er iets mis, dan gaan we op zoek naar degene die verantwoordelijk is. En die wordt verguisd op social media of gecancelled uit het openbare leven.

Dus dit is een pleidooi aan ons allen. Als we meer ruimte willen, minder regels, minder wurggreep, meer samen, meer zelf... dan betekent dat ook méér leven, meer toeval, meer dingen die anders of mis gaan. De reflex 'dat is de schuld van de gemeente' of 'de overheid moet er wat aan doen' zal plaats moeten maken voor de reflex 'wat kunnen we er samen van maken'.

Verandering hangt in de lucht. Wat een prachtige basis. Met meer ruimte voor en van elkaar, zie ik een nieuw florerend tijdperk voor de gemeenschap aankomen. En de gemeenschap, dat zijn we allemaal!

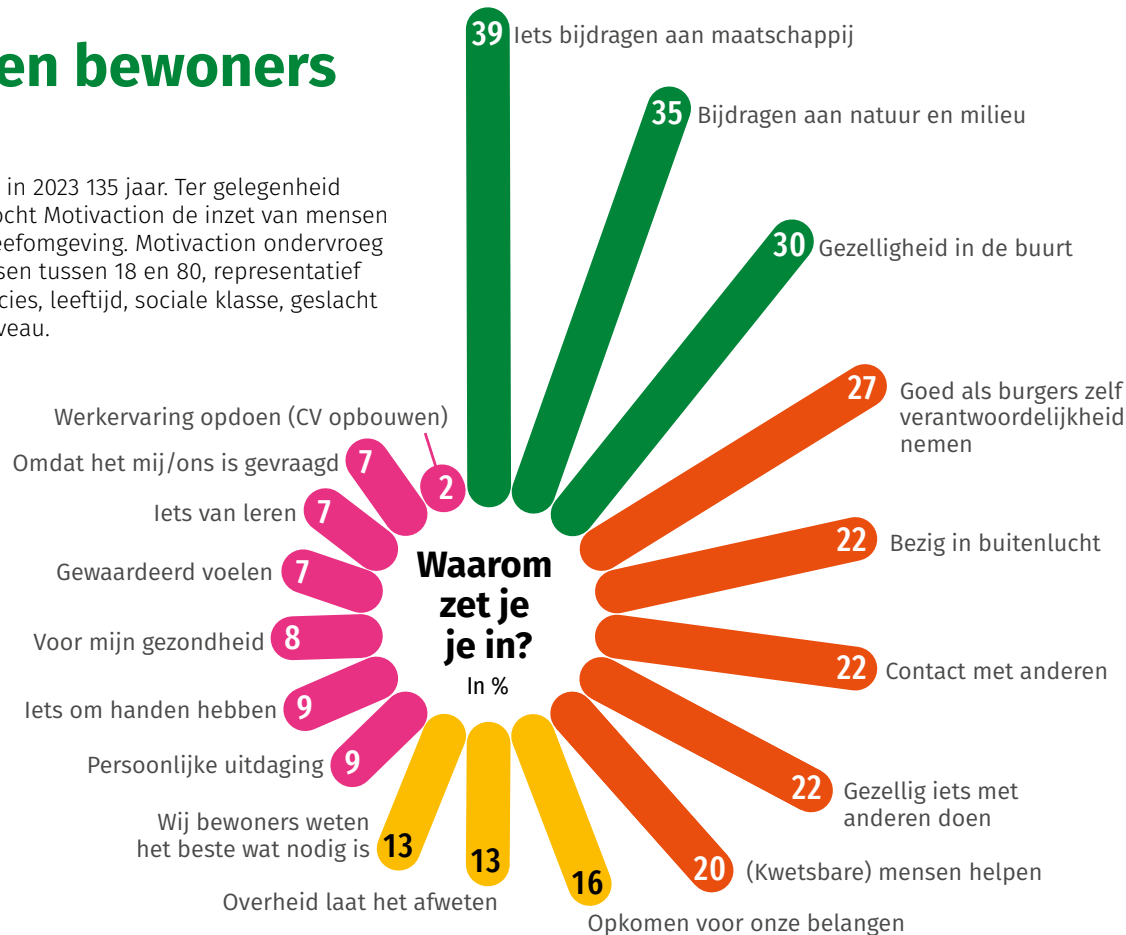
Jitske Tiemersma

directeur Katalys

Dit doen bewoners

Katalys bestond in 2023 135 jaar. Ter gelegenheid hiervan onderzocht Motivaction de inzet van mensen voor de eigen leefomgeving. Motivaction ondervroeg ruim 3.400 mensen tussen 18 en 80, representatief over alle provincies, leeftijd, sociale klasse, geslacht en opleidingsniveau.

Waarom zet je in?

Onbetaalde inzet

om de eigen leefomgeving te onderhouden of verbeteren

31% van de Nederlanders is actief
 63% ervaart obstakels
 360 uur/jaar tijdsinvestering
 4,2 miljoen mensen

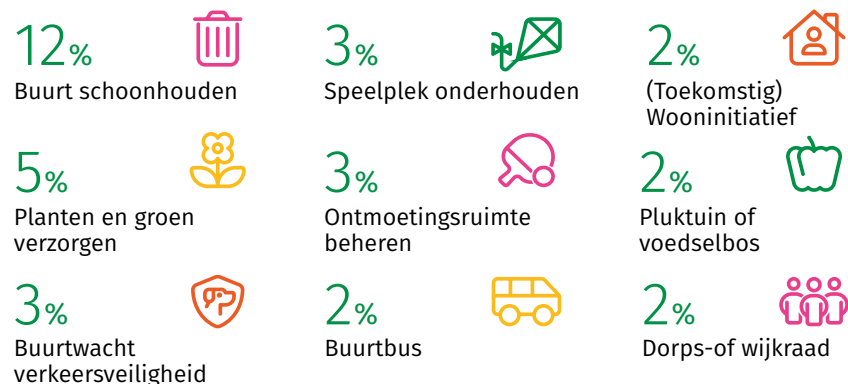
Met wie?

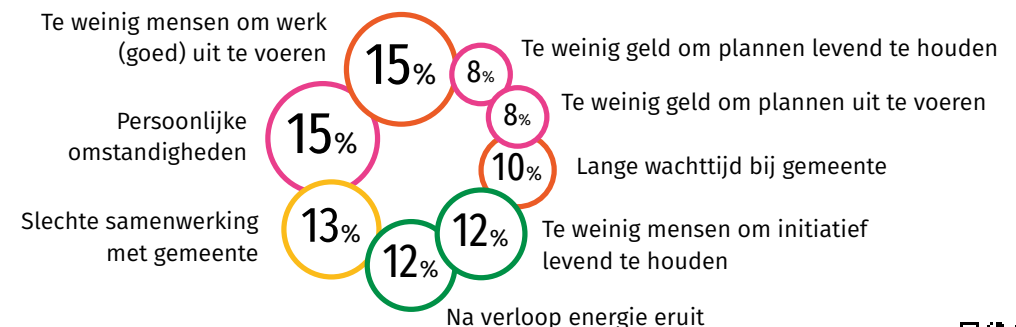
Top 5

	%
Diverse mensen uit de buurt	22
Vaste groep vrijwilligers	22
Naaste bureu	20
Alleen	14
familie, vrienden bekenden	12

Waarvoor zet je in?

Obstakels

Struikelblokken van bewoners

OBSTAKEL

1

Inbedding in de buurt

Met te weinig mensen zijn om het werk (goed) uit te voeren
Andere bewoners kwamen in opstand
Met te weinig mensen zijn om het initiatief levend te houden
Na verloop van tijd was de energie er een beetje uit

15%

2%

12%

12%

Katalys: adviseert bij het opzetten van een SWOT-analyse, inclusief draagvlakonderzoek in de buurt; helpt bij een duurzame taakverdeling, met aandacht voor ieders inzet en rollen; organiseert de workshop Vinden en Binden Vrijwilligers

OBSTAKEL

2

Samenwerking met de systeemwereld

Slechte samenwerking met de gemeente
Geen vergunning krijgen van de gemeente
Slechte samenwerking met de woningcorporatie
Lange wachttijd bij de gemeente
We weten niet goed bij wie we moeten zijn om dingen te regelen

13%

6%

6%

10%

6%

Katalys: informeert over verschillende rollen en routes; stelt netwerk met eigen contacten open; bereidt gesprekken voor met initiatiefnemers; kan experts Arcadis inschakelen voor het maken van ontwerpen en gespecialiseerde berekeningen; kan informeel polsen naar voortgang en struikelblokken.

OBSTAKEL

3

Kennis en organisatie

We weten niet goed hoe we het moeten aanpakken
Het initiatief is slecht georganiseerd
Gedoe binnen het bestuur van de organisatie

4%

4%

7%

Katalys: organiseert veel workshops, bijv. over het opzetten van een project- en ondernemersplan; biedt advies op maat met oog voor de lokale context; staat initiatiefnemer met raad en daad bij, ook moreel; is 'de kritische vriend'; kan helpen bij het ordenen van het proces.

OBSTAKEL

4

Geld

Te weinig geld om de plannen uit te voeren
Te weinig geld om het initiatief levend te houden

8%

8%

Katalys: geeft workshops fondsenwerving en crowdfunding; verwijst naar fondsenhandboek; verwijst naar relevante fondsen (landelijk en/of regionaal) en contactpersonen; ondersteunt bij maken van exploitatieberekening en projectplan; kan investeren in Bewonersbedrijven.

Katalys versterkt mensen met een plan voor hun omgeving. De hulp is gratis en wordt gegeven door deskundige vrijwilligers die als adviseur aan ons verbonden zijn. Als dat nodig is, kunnen zij experts van Arcadis inschakelen. Ook dit is gratis. Er zijn 12 provinciale teams. Dit waarborgt kennis van de lokale context en maakt het makkelijk om persoonlijk contact te leggen en ter plekke te komen kijken.

Struikelblokken en dilemma's

Wat belemmert professionals die bewonersinitiatieven ondersteunen het meest?

1

De spagaat tussen systeem- en leefwereld

Ruim 35 jaar (1987) populariseerde de Duitse filosoof Jürgen Habermas de begrippen Systeemwereld en Leefwereld als een manier om te duiden hoe ambtenaren en professionals enerzijds en bewoners anderzijds met elkaar omgaan.

Cultuurpsycholoog Jos van der Lans heeft hier in Nederland veel over geschreven en gesproken. Het gebruik van deze tweedeling beperkt zich niet tot overheid en burger, ook in andere domeinen duikt dit op. Een voorbeeld hiervan is de gezondheidszorg, waarbij de leefwereld duidt op de wereld van de patiënt en de systeemwereld die van het ziekenhuis of het hele gezondheidsstelsel.

De spagaat tussen systeem- en leefwereld zie je aan:

loketten die niet samenwerken
gelatenheid bij bewoners
overblijven van geld in regelingen omdat er een mismatch is tussen vraag en aanbod
overlap tussen beleidsterreinen en afdelingen
regels die processen vertragen
veelheid van regels en wetten
groeidend aantal regels
opgavegericht i.p.v. buurtgericht

In sociaalwetenschappelijke kringen is er ook kritiek op de tweedeling. Zo is het een simplificering en bestaat de kans dat dit legitimeert dat men zich op de ene of de andere manier gedraagt, waardoor de kloof vergroot. Toch is het thema veelvuldig genoemd als één van de struikelblokken waar mensen tegenaan lopen die beroeps- of ambtshalve betrokken zijn bij bewonersinitiatieven. De voorbeelden zijn sprekend, de gedachten over achterliggende motieven en drijfveren ook.

Eén van de voornaamste factoren die de kloof in stand houdt, is **angst**, zo blijkt uit de gesprekken. Angst dat dingen

mislukken, voor aansprakelijkheid, precedentwerking en reputatieschade of angst om te stoppen als er eenmaal (veel) geld in zit. Angst leidt vaak tot meer regels en/of controle. Om dit te doorbreken is een andere interne cultuur nodig. Een cultuur waarin bestuurders staan voor hun beleid en voor 'het apparaat'. Zoals Annemarie Jorritsma het verwoordde op 13 september 2023 tijdens een bijeenkomst: **'Dat vraagt van ons bestuurders ook de moed om mensen rugdekking te geven'**. Interessant om met elkaar te bespreken hóé dit dan te organiseren in de eigen organisatie!

'De systeemwereld is alles wat mensen ontwikkeld hebben aan instellingen en structuren op gebieden als economie, politiek, onderwijs, wetenschap, overheid, gezondheidszorg, verzorgingsstaat enz. De leefwereld is het ervaringsdomein, waarin mensen met elkaar omgaan in en buiten de systemen'

**Jos van der Lans,
2011**

De spagaat tussen systeem- en leefwereld komt door:

Aannames afstand **ANGST** andere taal en begrip belang van data i.p.v. immateriële waarden
 de tijd die het kost om regels te maken; dit zorgt ervoor dat regels áltijd achterlopen onvoldoende
 discrepantie in beleving geen keuzes durven maken juristen
 korte adem van de politiek politieke realiteit te veel:
 jeugd- en opbouwwerkers;
 kennis over de leefwereld bij de systeemwereld;
 intern begrip en draagvlak;
 bekendheid van de behoeften van bewoners;
 opleidingsverschil ambtenaren en bewoners;
 speelruimte om te mogen proberen;
 tijd voor maatwerk
 roulatie in ambtenaren;
 strijd tussen blauwe en andere ambtenaren;
 regels;
 procedures zoals aanbestedingen;
 wederzijds wantrouwen

2

Regels voorop

Regels hebben voordelen. Ze geven houvast, zorgen voor tijdswinst omdat je niet steeds iets nieuws hoeft te bedenken, zorgen dat je gelijke situaties op gelijke manieren behandelt en dus wegblijft van willekeur. En ze zorgen dat processen in elkaar grijpen, aldus Boukje Keijzer, auteur van Regels en de Rek. Ze vervolgt: soms zijn er echter zóveel regels, dat processen klem komen te zitten. Je kunt niet meer doen wat de situatie vraagt. Dan heb je rek nodig.

De strijd tussen de Rekkelijken en de Preciezen stamt al uit de tijd van Van Oldenbarneveldt en Maurits van Oranje (en daarvoor vast ook, zonder deze benaming). Binnen de overheid staan 'blauwe collega's' (de preciezen) vaak tegenover groene (sociale) of gele (innovatieve/rekkelijke) mensen. Feit is: je hebt allebei nodig. Het gaat om de balans. En om de situatie. Regels werken goed in een stabiele situatie maar in de voortdurend veranderende leefwereld, kan het knellen en tegengesteld zijn aan de bedoeling van de regels. Dat dit in samenwerking met bewonersinitiatieven vaak het geval is, verwondert niet. Regels Voorop, en het werken met mensen die de regels vooropstellen, staat dan ook op nummer twee van de struikelblokken in het eigen werk. Kijk verderop naar tips voor het zoeken naar balans, rek en geitenpaadjes.

Als regels voorop staan zorgt dat voor

verschuilen in plaats van durf
stroperigheid
nekharen die overeind staan
terughoudendheid om ervan af te wijken
energielek
duidelijkheid
ontmoediging
gebrek aan draagvlak
frustratie
door de bomen het bos niet meer zien
hullen
kaders en verwachtingen
belemmeringen
macht
meningsverschillen
overvragen
schotten tussen organisaties
hindernis om iets te organiseren
lange, moeilijke procedures.

Regels zijn

een eis van de Rekenkamer
dekseel op de neus
bureaucratie
belemmerend
beleid
angst
abstract
gemaakt vanuit wantrouwen
het tegenovergestelde van eigenaarschap
knettergek
ingewikkeld
regels
handig
lang niet altijd passend
niet dienend
niet in beton gegoten
vaak in te moeilijke taal
verantwoording
nodig en een handvat

3

Geld

Op nummer drie van de struikelblokken staat alles rondom geld. Er lijkt weinig overeenstemming te zijn over dit onderwerp. Is het er genoeg of chronisch te kort? Of hangt dat af van het doel: wel voor projecten en innovatie, niet voor structurele zaken en exploitatie? Dat mensen dit als struikelblok zien, komt vooral door de vele regels. En de versnippering van de budgetten. Met elke snipper ook weer eigen regels, tijdspaden en verantwoording. Soms zóveel dat mensen het niet meer aanvragen, ook vanuit de ervaring dat geld accepteren invloed heeft op hoe je je project inricht en uitvoert. De neiging tot meesturen door de overheid kan te groot worden.

Het zijn vooral initiatiefnemers die hier mee te maken hebben maar zij die hen ondersteunen, zien het haarscherp en zouden het ook graag anders willen. Bij de tips worden allerlei goede suggesties genoemd. Het toverwoord lijkt 'pilot'. Daarmee gaan (kluis)deuren open en verzachten de omstandigheden en hardheid van regels. Het is een manier hoe professionals in de eigen organisatie zaken soms wel geregeld krijgen. Alles voor de goede zaak!

Dit is wat geld doet

aanvragen is ingewikkeld en zorgt voor een energiekele **gaat vaak gepaard met een gebrek aan vertrouwen** is er altijd **is er onvoldoende** **is moeilijk te verkrijgen als nieuwkomer**
is er genoeg maar hoe bereiken we de initiatieven? **is chronisch te kort** **gevestigde initiatieven** is niet makkelijk te vinden **is soms niet alle moeite waard om aan te vragen**
is vaak incidenteel en vluchtig **is versnipperd over allerlei potjes** kent complexe regelingen en subsidieaanvraagprocedures **kent een oerwoud aan, steeds veranderende, regels**
kent veel regeltjes, die moet je maar net weten allemaal **komt uit een mix van bronnen, met verschillende regels** levert verdelingsvraagstukken op **matcht lang niet altijd met de vraag**
zit in hokjes **zorgt dat je je steeds moet aanpassen aan de wensen van geldverstrekkers** voor Innovatie is er volop maar voor structurele dingen is het moeilijker wordt niet altijd transparant verdeeld
zorgt voor negatieve energie zou naar buurtbudgetten moeten gaan

Kijk goed!

Terug naar de community is allang begonnen

Door: Floor Milikowski

Er zijn maar weinig landen die zo goed zijn georganiseerd als Nederland. We hebben over alles nagedacht, we hebben voor alles beleid gemaakt, we hebben voor alles regels opgesteld. Dat is heel prettig. Het zorgt ervoor dat dingen over het algemeen goed verlopen, dat er een bepaalde mate van zekerheid is voor iedereen en we niet hoeven te vrezen voor chaos. Toch begint de goede organisatie van ons land te wringen. Als samenleving in transitie, lopen we steeds vaker op tegen muren die we zelf hebben opgetrokken. We willen duurzamer en socialer, meer zelf en samen doen, minder overgeleverd aan grote krachtenvelden die geen rekening houden met de menselijke maat. Maar ondanks alle goede wil, blijkt het moeilijk om dat voor elkaar te krijgen.

Dat is niet gek. De systemen waarin we functioneren, zijn opgebouwd aan de hand van doelstellingen en denkwijzen die niet meer aansluiten bij de vraagstukken van deze tijd. Of het nu gaat om targets en spreadsheets of de ambitie om maatschappelijke waarden vooral om te zetten in financiële winsten, het sloot aan bij de opgaven en de tijdgeest van veertig jaar geleden. Juist onze goede organisatie heeft ertoe geleid dat deze manier van denken en werken is doorgedrongen in alle sectoren die we kennen, van bedrijfsleven tot overheid, van zorg tot wonen en natuurbeheer. Het heeft er ook toe geleid dat de systemen sterk, efficiënt en doelgericht zijn.

En juist dat zorgt nu voor problemen. Terwijl we weten dat het anders moet, is er nauwelijks ruimte om te veranderen. Met de beste bedoelingen, houden ambtenaren en andere professionals ontwikkelingen tegen waarvan ze eigenlijk weten dat ze die zouden moeten stimuleren. Overall in het land bruist het van de initiatieven die de samenleving verder kunnen helpen: woonzorgprojecten, groene straten en pleinen, ontmoetingsplekken voor de buurt, coöperaties voor het opwekken van energie, wonen of het behoud van de plaatselijke supermarkt. Buurtinitiatieven vullen momenteel veel gaten die de overheid, de markt en grote maatschappelijke organisaties hebben laten ontstaan. Vaak omdat het 'niet rendabel' is volgens de rekenmethodes die we hanteren.

Wat is meer waard? Een parkeerplaats of een buurthuis? In de grondexploitatie is een parkeerplaats een investering waar veel geld mee kan worden terugverdiend. Terwijl een buurthuis of een park een kostenpost is, die concreet niets oplevert. Ieder welkenkend mens kan verzinnen dat dit een incorrecte afspiegeling is van de werkelijkheid. Een parkeerplaats is weliswaar een leuke bijverdienste maar heeft verder weinig maatschappelijke waarde. Terwijl een buurthuis of park een bijdrage kan leveren aan het welzijn van het individu en de gemeenschap. Hoewel ze geen direct 'rendement' opleveren, kunnen ze een wezenlijke bijdrage leveren aan het bestrijden van problemen als eenzaamheid, ongeletterdheid, fysieke en mentale klachten en polarisatie. Meer groen kan bovendien een belangrijke rol spelen bij het tegengaan van hitte en droogte en kan de luchtkwaliteit verbeteren. Je hoeft geen rekeningen te zijn om te begrijpen dat dit soort 'onrendabele' projecten indirect veel meer oplevert dan een parkeerplaats.

Het is geen toeval dat het juist buurtbewoners zijn die initiatieven ontplooien die niet passen in het systeem waarin we grotendeels zijn gaan doen en denken. Als gewoon mens heb je over het algemeen beter zicht op de werkelijke waarde der dingen dan als professional met specifieke doelstellingen en taken. Als buurtbewoner begrijp je dat een moestuin of een buurtbus een fundamentele bijdrage kan leveren aan mensenlevens, terwijl je als professional vooral ziet dat het niet in de modellen past waarmee je moet werken. Dat is niet uit kwade wil maar omdat je als eenling vaak geen ruimte hebt of ervaart om tegen het systeem in te gaan.

Toch is er een verandering zichtbaar. In alle sectoren op alle plekken in het land, vindt intern een voorzichtige omslag plaats in het denken. Er is een breed nieuw bewustzijn dat de antwoorden die we veertig jaar geleden formuleerden op de problemen van toen, ons nu niet verder gaan helpen. Overal wordt nagedacht over maatschappelijke versus financieel-economische waarden, menselijke maat, de kracht van gemeenschappen en het spanningsveld tussen de leefwereld van bewoners en de systeemwereld van de professionals.

Het is hoopgevend om te zien dat er steeds meer voorbeelden zijn van plekken waar het wel lukt. Waar de twee werelden elkaar hebben gevonden en samen tot iets moois zijn gekomen. Vaak is dat het resultaat van jarenlang ploeteren, sleuren en volhouden door een dappere enkeling of een strijdbare groep bewoners, met soms in hun kielzog deskundigen of organisaties die zich aan een project committeerden. Zij dienen als voorbeeld: voor bewoners die zien wat de mogelijkheden en de valkuilen zijn en voor professionals die zien dat je met een andere manier van doen en denken iets kan bereiken waar je een leven lang trots op kan zijn. **Laat deze publicatie een bron van inspiratie zijn voor een samenleving die weet dat het anders moet maar nog zoekt naar de juiste weg voorwaarts.**

Floor Milikowski is journalist en sociaal geograaf. Zij is auteur van o.a. de boeken *Een klein land met verre uithoeken* (2020) en *Wij zijn de stad* (2021). Sinds 2010 schrijft ze vooral voor *De Groene Amsterdammer* maar incidenteel ook voor bijvoorbeeld het *Financieel Dagblad* en de *Volkskrant*.

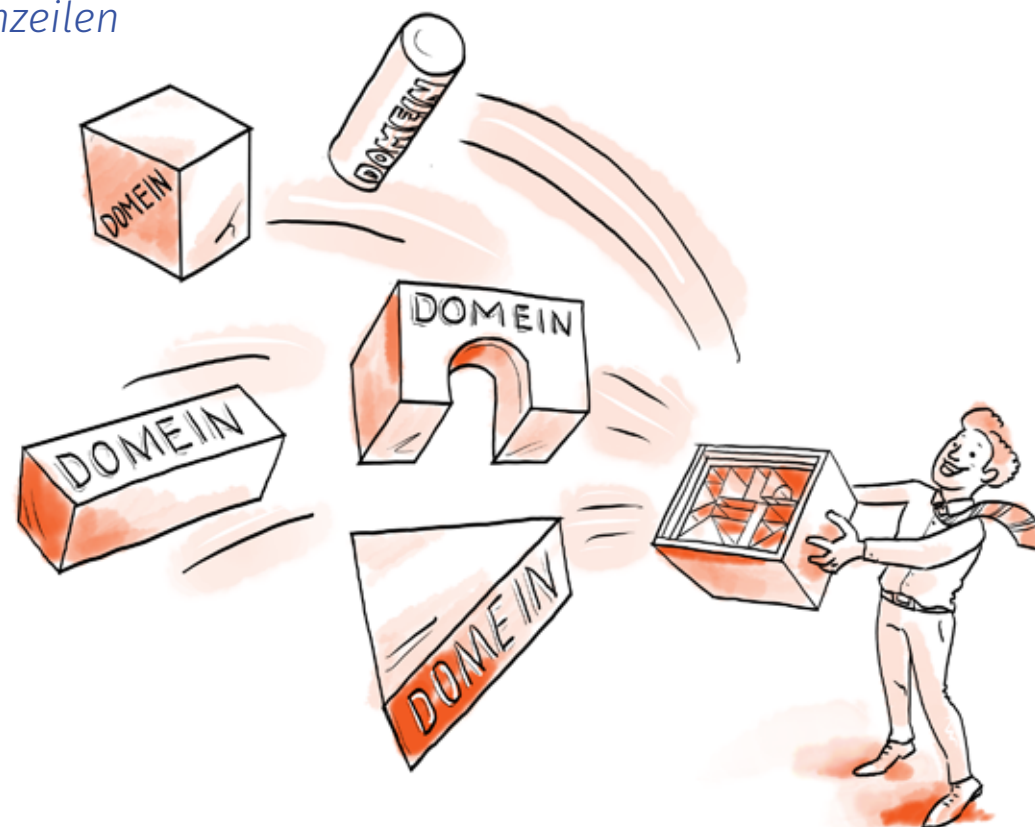

Moed, Lef, Geitenpaadjes, Kwetsbaarheid, Erop Uit en Interne Cultuur ...

Tips van en voor professionals om bewonersinitiatieven meer ruimte te geven... en struikelblokken te omzeilen

In het najaar van 2023 ontmoetten we ruim 600 mensen die dagelijks bezig zijn met het versterken van bewonersinitiatieven. We bespraken met elkaar: wat is er nodig om ruimte te maken voor (de samenwerking met) bewoners? Waar loop je tegen aan in je eigen organisatie? Het was van tevoren niet zeker dat dit open gesprek ook zou plaatsvinden. Of er inderdaad naar het eigen handelen en de eigen systemen gekeken zou worden. Of het bruikbare tips zou opleveren.

De opbrengst overtrof onze verwachtingen. In alle openheid legden de aanwezigen de vinger op de zere plek en op interne struikelblokken, obstakels en knelpunten. Het levert een schat op aan geitenpaadjes, tips én professionele aanmoediging. We hopen dat deze weergave de weg opent voor de vervolgvraag: **hoe en met wie gaan we hier verder aan werken?**

De samenleving eist enerzijds effectiviteit en 100% doelmatige besteding van publieke middelen en anderzijds vertrouwen voor bewoners en een regelarme opstelling. In dat krachtenveld opereert ieder fonds en iedere overheid. Regels scheppen helderheid en voorkomen willekeur, maar te veel en te moeilijk is onwenselijk. Toch: als het fout gaat, kijkt men vooral naar de verstrekker van geld en vergunning. Wat te doen?

Tips voor minder regeldruk

1. Stel op regelmatige basis de vraag: is deze regel (nog) nodig? En is 'ie uitvoerbaar? Leg dit vast in een Raadsvoorstel
2. Stel de vraag: hoe kan het wél?
3. Maak 'ont-regelen' een standaard doelstelling bij ieder nieuw beleid | Bij iedere nieuwe regel, 2 oude regels schrappen | Maak helder waarom je iets doet en een regel nodig is | beperk je tot de grondwet
4. Ga uit van 'JA, mits...'
5. Wees creatief en bedenk: wat is de bedoeling van een regel?

Tips voor subsidies

1. Noem het een pilot | Vraag om het als pilot uit te mogen voeren, volgens een voorstel (dat is goedkoper dan volgens de regels) en zorg daarna voor borging
2. Label een initiatief niet als kosten maar als een investering
3. Creëer een 'scharrelbudget' of 'Pipi Langkous-budget' en maak de wijk/ het dorp zelf verantwoordelijk voor de besteding en de regels. Zij zijn vaak veel strenger.
4. Maak een bureaucratievrij potje voor experimenten
5. Stel een bedrag in dat de buurt naar eigen inzicht mag verdelen over kleine initiatieven

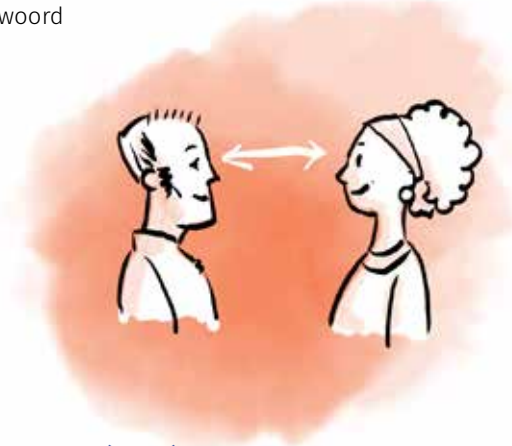
Houd moed en heb lef! Een bloemlezing

Dat kan makkelijker

Vier **gespreksstarters** om elkaar verder te brengen

De vraag 'hoe dan precies' is niet altijd beantwoord maar er is een lange lijst van zaken waarvan professionals aan tafel tegen elkaar zeiden: "dat zouden we beter moeten regelen en doe"n. Een hoopvolle start voor weer nieuwe gesprekken.

(Hoe) regelen we dit?

- Werk vanuit de bedoeling: wat willen we bereiken
- Geef speelruimte, maak de kaders ruimer
- Verlaag de drempels om subsidie of een vergunning aan te vragen
- Verhoog de drempel voor een accountantseis
- Verkort de doorlooptijd en houd je daar altijd aan bij bewonersinitiatieven
- Andere aanbestedingscriteria
- Minder criteria
- Systeemwereld moet faciliteren i.p.v. controleren
- Ontwikkel samen, vanaf het begin
- Voeg deskundigheid toe aan een initiatief, dat kan ook vanuit Social Return on Investment

(Hoe) zoeken we meer samenwerking?

- Ga bij elkaar zitten en kijk elkaar in de ogen. Dat zegt zoveel meer dan formulieren en mailtjes
- Ga de wijk in! | Beleef de wijk | Houd Raadsvergaderingen in de wijk
- Voer proactief keukentafelgesprekken, naar keuze bij een initiatief, de buurt, de wijk
- Organiseer ruimte voor inspraak, dat scheelt ook tijd achteraf
- Organiseer tafeldaten
- Zoek mensen in hun omgeving op
- Maak een regionaal netwerk van alle ondersteuners en initiatieven (met een overheidsopdracht)
- Ga periodiek om tafel met elkaar, niet alleen als er een probleem dreigt of al is

(Hoe) verlagen we de drempel?

- Benoem één contactpersoon voor een initiatief | stel een kerncontactambtenaar aan
- Voer een gesprek ipv afvink-lijstjes
- Maak één subsidieloket; iemand die alle regelingen kent moet adviseren | voorkom dat initiatiefnemers (of: collega's) van het kastje naar de muur moeten
- Wees zichtbaar op social media zodat initiatiefnemers je makkelijk kunnen vinden

(Hoe) kunnen we ons openstellen?

- Duidelijk, eerlijk, transparant, inlevend en kritisch durven zijn
- Een stap terug durven doen | ons er niet mee bemoeien | het initiatief bij de initiatiefnemers laten
- Ambassadeurs koesteren
- Vooraf duidelijk zijn in welke mate een burger inspraak heeft
- Duidelijk zijn als iets niet past -> houd mensen niet aan het lijntje
- Uitleggen als iets niet kan en samen zoeken naar wegen hoe het wél kan
- Meegaan op het tempo van initiatiefnemers
- Verwachtingen uitspreken
- Vanuit interesse op pad gaan, zonder oordeel en zonder verwachtingen
- Vertrouwen hebben, los durven laten, verantwoordelijkheid geven
- Luisteren, vragen stellen, oordeel uitstellen
- Vanuit gelijkwaardigheid opereren. Ieder met een eigen rol en taak.

Interne cultuur: veiligheid en mandaat

Als het om omvangrijke bedragen gaat, drukt de verantwoordelijkheid zwaar. Dit geldt voor initiatiefnemers, bestuurders, bedrijven en ambtenaren. Eigenlijk voor iedereen. Om meer ruimte te geven aan bewonersinitiatieven, is het zaak dat er intern voldoende bedding en borging is. Het raakt ons, deze duidelijke roep hierom. Naast sociale veiligheid, zijn er ook andere tips die gaan over de interne cultuurwijzigingen. Dit zijn ze:

- We moeten samen fouten durven maken. Dat vraagt om een goede cultuur.
- Zorg voor veiligheid om buiten de lijntjes te kleuren
- Les in beleidsvrijheid. Durf je dat te doen? En hoe pak je dat dan aan? Ambtenaren moeten vertrouwen krijgen en verdienen een pluim als ze die vrijheid pakken
- Ga voor een **goed** resultaat in plaats van een **perfect** resultaat
- Stimuleer collega's om anders naar bewonersinitiatieven te kijken
- Meer civil **servant** instelling
- Zorg voor bestuurlijke back-up van verbindende functies die buiten de gebaande paden mogen gaan
- Zorg voor meer mandaat en eigenaarschap voor ambtenaren
- Geef ambtenaren meer handelingsbevoegdheid en mogelijkheden om te beslissen. Zo kunnen ze samen met burgers veel bereiken
- We moeten domein-denken doorbreken. Als het niet binnen de ene subsidieregeling past maar wel een goed idee is, hoe/waar past het dan wel

DE TOP

10

BZK, de VNG, Landelijk Platform Buurt- en Wijkgericht werken, onderwijsinstellingen en vele andere partijen maken en verspreiden nieuwe kennis en werkwijzen over hoe je samenwerkt met bewoners. De tips die wij verzamelden, hebben één centraal thema: ga uit van wat er is. We voegen daar graag aan toe:

Whatever the problem, community is the answer (Margaret Wheatley).

Hieronder de top 10 die we verzamelden uit alle ontvangen tips. Wij herkennen deze uit de praktijk van geslaagde bewonersinitiatieven:

10X GA UIT VAN WAT ER IS

1. Werk vanuit het principe 'alles is er al': gebruik de ABCD-methode
2. Begin met mensen die al iets doen
3. Kijk naar wat er al is en waar het goed gaat
4. Verbind initiatieven en netwerken
5. Haal dromen op in de buurt. Mensen worden enthousiast en dat geeft energie
6. Geef mensen speelruimte. Het hoeft niet altijd een gelikt, uitgewerkt plan te zijn
7. Faciliteer en investeer in wijkbeheerders; zij zijn de ogen en oren van de buurt en weten heel goed wat er speelt
8. Gebruik de kracht van een dorp
9. De Omgevingswet biedt veel aanknopingspunten
10. Werk wijk- of dorpsgericht

Fiks die box

Door: Marije van den Berg

We vragen (als gemeenschap, als staat, als financiers) van maatschappelijk initiatiefnemers het hoogst haalbare. Lees de tips er maar op na. Als initiatief werk je met iedereen samen, verdiep je je in de belangen van allerlei institutionele partijen, geldschietters en machthebbers. Je regelt kennisuitwisseling, excursies, podia (voor beslissers), funding en expertise. Je droomt groot en bent tegelijk heel realistisch en concreet. Je leent niet te veel, bundelt financieringsstromen en zorgt voor structurele inkomsten. Je verkoopt het probleem, niet de oplossing, maar deelt ook je succes en laat je opbrengsten zien, met een smileybord. En dat allemaal met talloze vrijwilligers van allerlei pluimage en naast je 'gewone' werk, vaak in de randen van de nacht.

Het bijzondere is: dat lukt ook nog. Keer op keer. Duizenden keren per dag op honderden plekken in Nederland doet een actieve bewoner iets van deze lijst tips. Ze doen alles dat nodig is. Elke dag weer.

Het houdt niet op.

Dat is afschuwelijk en geweldig tegelijkertijd. Geweldig, omdat het werk in en aan onze gemeenschappen nooit af is en het heerlijk is dat mensen dat werk willen doen. En het is ook heerlijk werk, betekenisvol in elk geval. Aandacht hebben voor elkaar, voor onze omgeving, voor plekken en plantjes: community-werk is beheerwerk, geen project. Er zijn kennelijk elke keer weer mensen die de handschoenen of de schoffel oppakken. Voor het eerst, of voor de zoveelste keer. Die het organiseren, die het beheren.

En afschuwelijk. Omdat een deel zo onnodig is. Of zou kunnen zijn. Want wat kost het hoog betrokken leuke ambtenaren en initiatieven wel niet om recht te breien wat institutionele partijen krom aanleveren?

- Verkokerde afdelingen met tegenstrijdige regels, die het initiatief weer tot samenhangende aanpakken smeedt.
- Alle kanten op klotsende geldstromen, die in een initiatief weer logische banen krijgen om doorheen te stromen en maatschappelijke meerwaarde te veroorzaken.
- Ambtenaren die alleen via papier werken, die het initiatief toch maar weer bedient met verslagen, verantwoordingen met mooie foto's en heel veel bonnetjes. Terwijl er nauwelijks papieren controle nodig was geweest als ze een dagje waren komen kijken. Of, doe eens gek, de boekhouding voor ze hadden 'gefaciliteerd'.

- Plekken voor ontmoeting die door de logica van de vastgoedafdeling (marktconforme huur met subsidiecompensatie) euro's uit de gemeenschap trekken en rondpompen in de gemeente, terwijl die plekken in actieve buurten juist waarde aan de gemeenschap toevoegen door ruimte te maken voor ondernemerschap, al dan niet 'sociaal'. De gezelligheid en onderlinge zorg krijg je er gratis bij.

Ze lappen het 'm. Met enorme kwaliteit, met een expertise waar je u tegen zegt. Met volhouden, uithuilen en opnieuw beginnen. Dus 'tips'? Dat zijn het niet. Het is een accurate beschrijving van hun werkwijze. Al jaren.

En ja, dan kan ik niet anders dan op dezelfde manier naar de tips voor professionals kijken. Die zijn overduidelijk niet bedoeld voor die betrokken geweldige medewerkers: ambtenaren die zelf vaak tegen de bierkaai van hun eigen organisatie vechten. Die niet langer het bestaande systeem willen stutten, maar er wel in moeten werken. Die net zo moe zijn als alle initiatiefnemers. Geweldig en afschuwelijk.

Laten we ook de tips voor de organisaties dus lezen als een accurate beschrijving van de gewone werkwijze. Samengevat komt die neer op: potjes, pilots en personen waar het van af moet hangen. Die werkwijze is al jaren dezelfde. Klein maken, klein houden, bijzonder maken, niet normaliseren. Creatief, *out of the box* en mensen die het steeds maar weer moeten bevechten, in plaats van een nieuwe, passende box met betere regels en een goede werkwijze waar iedereen van op aan kan. Het leest als een recept voor precies dát doen wat niet nodig is: het bestaande in stand houden. *In the box* gaat het al jaren mis, maar die laten we met rust. Zo stutten we dat wat niet goed werkt.

Dat kan toch niet de bedoeling zijn? Kennelijk wel. POSIWID, stelde Stafford Beer een halve eeuw geleden al: *the purpose of a system is what it does*. Het is de neutrale constatering dat de bedoeling van een systeem is wat het doet. Een doel van een systeem kun je niet aflezen van de bedoelingen van degenen die het ontwerpen, of van de ambitieuze en smart doelstellingen die je erbij verzint. Het doel van een systeem is

wat het doet. En is deze uitkomst ongewenst? Dan onthult dat dat we het gedrag ervan slecht begrijpen en we dus slecht besturen. Dat we onvoldoende zicht hebben op *triggers, feedback loops* en koppelingen. Of erger: dat we het wel best vinden, dit prutswerk.

Kennelijk is het de bedoeling van onze institutionele systemen om initiatieven niet te geven wat ze nodig hebben om duurzaam te groeien, om meer en groter te worden. Niet? Dan hebben we **behoefte aan mensen in die box die naar voren stappen en een betere manier van werken kiezen**. Wij hebben nog wel wat tips.

Marije van den Berg is oprichter van Democratie in uitvoering. Als onderzoeker, schrijver, spreker en podcastmaker werkt ze onvermoeibaar aan gemeenschapskracht en het bestuur dat daarvoor nodig is. Recent verscheen haar boek 'De Beleidsbubbel, En hoe we die liefdevol leeg laten lopen.'

Zó kun je meer

Vraag 600 mensen wat kan helpen om bewonersinitiatieven meer ruimte te geven, en je krijgt natuurlijk ook veel goede ideeën voor de initiatiefnemers zelf. Die zetten we op een rij!

Slim aansluiten

Als je iets wilt bereiken en anderen mee wilt krijgen, is het advies: verdiep je in die ander. Weet wie waar over gaat, welke speerpunten een bedrijf, fonds of gemeente heeft en welke procedures er zijn. Zo kun je aansluiten bij de doelen van de ander en vergroot je de kans op interesse. En op succes. Dit geldt altijd. Het doel kan voor iedereen anders zijn terwijl je toch op hetzelfde uitkomt.

10 X AANSLUITEN

- 1 Kijk wat de 'regels' zijn. Doe een gedegen verkenning voordat je start!
- 2 Schakel slim tussen de goed gefinancierde beleidsprioriteiten van dit moment. Soms is het groen, soms bewegen, soms armoede, soms energie
- 3 Zorg voor kennisuitwisseling tussen verschillende initiatiefnemers | maak een leerkring, ook samen met ambtenaren | speeddaten helpt
- 4 Koppel je budgetaanvraag aan pijlers van de gemeente
- 5 Leef je in hoe de gemeente denkt en doet; wat is de regelgeving, gewoontes, doorlooptijd
- 6 Huur (lokale) expertise in (accountant, aannemer)
- 7 Neem het gemeentebestuur mee, en de ambtenaren, en de lokale politiek
- 8 Weet wie erover gaat en benader deze persoon op tijd
- 9 Maak een onderbouwd plan
- 10 Laat je helpen met het maken en indienen van plannen

Houd samen vol

Veel tips van en voor initiatiefnemers komen op hetzelfde neer: Heb Lef en Houd vol. Iets nieuws voor elkaar krijgen vergt een lange adem. Het is goed om de groep medestanders snel uit te bouwen. Zo kun je het werk verdelen, successen vieren en elkaar opbeuren als dat nodig is. Alleen is maar alleen en maakt zelfs het beste plan kwetsbaar voor tegenslag.

10 X VOLHOUDEN

- 1 Droom groot maar begin klein en groei
- 2 Negeer moeilijkdoeners en ga gewoon vrolijk verder
- 3 Durf om hulp te vragen
- 4 Noem je project een 'experiment'. Zo stapt de gemeente makkelijker in
- 5 Hou het concreet en maak het niet meteen te groot
- 6 Wees realistisch, zorg voor een haalbaar plan
- 7 Vraag niet of het mag
- 8 Laat zien dat je lef hebt en proactief bent
- 9 Neem geen genoegen met een afwijzing
- 10 Wees enthousiast en vriendelijk, verplaats je in de ander

Denk concreet en praat met elkaar over wensen en oplossingen. Eén plek is vaak het gemeenschappelijke antwoord op véél verschillende vragen.

Ondernemer

“Ik zoek een workshop met verkoopplek”

Gemeente

“Wij moeten vastgoed verminderen”

ZZP-er

“Ik zoek een samenwerkplek”

Bibliotheek

“Wij zoeken een kleine uitleenmogelijkheid”

Buurtbewoners

“Wij willen meer gezelligheid, een ontmoetingsplek”

Goochel met geld

Hoe je het ook wendt of keert: uiteindelijk kost alles (ook) geld. Er zijn mooie tips hoe je makkelijker aan geld kunt komen en over alternatieven voor geld. Steeds meer fondsen en gemeentes zien de inzet van buurtbewoners óók als kapitaal. Dit telt mee als 'eigen inbreng'. Terecht natuurlijk! Want een betere en fijnere buurt, levert meer kwaliteit van leven en tot grote kostenbesparingen.

10 GELD-TIPS

- 1 Community-up werken. Zoek niet naar geld maar naar oplossingen
- 2 Koppel een budgetaanvraag aan de speerpunten van de gemeente
- 3 Doe aan crowdfunding. Niet alleen in geld, óók in skills
- 4 Zoek naar een lokaal innovatiefonds
- 5 Bezoek een fondsencafé
- 6 Organiseer een Maatschappelijke Beursvloer (zoek op Uitdaging + Beursvloer voor tips)
- 7 Probeer vaste huurders te krijgen voor continuïteit
- 8 Leen niet te veel, dit drukt op de exploitatiebegroting
- 9 Bundel financieringsbehoeften met andere partners en vraag samen subsidie aan
- 10 Verdiep je in een fonds: wat is voor hen belangrijk, wat zijn deadlines en eisen

Stap in het licht!

Bescheidenheid is goed, maar om dingen voor elkaar te krijgen, is het nodig dat anderen je zien. Dat ze je waarderen en mee willen doen. De kunst is om een evenwicht te vinden tussen 'aandacht op jezelf vestigen' en 'bombarie'. Als je pas van je laat horen als je anderen nodig hebt, is het te laat. Probeer geregeld te zaaien, dan is oogsten makkelijker.

10 X IN DE PICTURE

- 1 Organiseer een 'initiatievensafari'. Zo beleven belanghebbenden wat je doet
- 2 Benoem mijlpalen en deel successen, ook naar de pers
- 3 Laat je opbrengsten zien, bijv. met een smiley-bord. Dat houdt de moed erin
- 4 Zoek ambtenaren die je begrijpen en intern voor je willen lobbyen
- 5 Vergroot je zichtbaarheid naar pers, ambtenaren en politiek
- 6 Creëer bondgenoten en werk samen
- 7 Zet beslissers op het podium, dat maakt hen meer betrokken
- 8 Vind een invloedrijk persoon die zich hard wil maken voor je initiatief
- 9 Verkoop het probleem in plaats van de oplossing. Zo groeit de oplossingsbereidheid
- 10 Maak bij de start tijd voor draagvlak en mede-eigenaarschap in de buurt. Op de lange termijn brengt dit tijdwinst en men is blijer met de opbrengst.

TOPTIP

De eigen-kracht-analyse

Breng precies in kaart wat er nodig is en gedaan moet worden. Inventariseer met elkaar wie wat kan inbrengen én wat je te bieden hebt. Wie kent iemand met een graafmachine? Iemand die verstand heeft van groen of koken? Wie is er handig met (social) media? Dit proces geeft vaak verrassende uitkomsten en vermindert de behoefte aan geld.

Meer tips nodig? Kijk op de agenda van Katalys en volg een workshop. Of benader één van onze adviseurs. Dat is gratis!

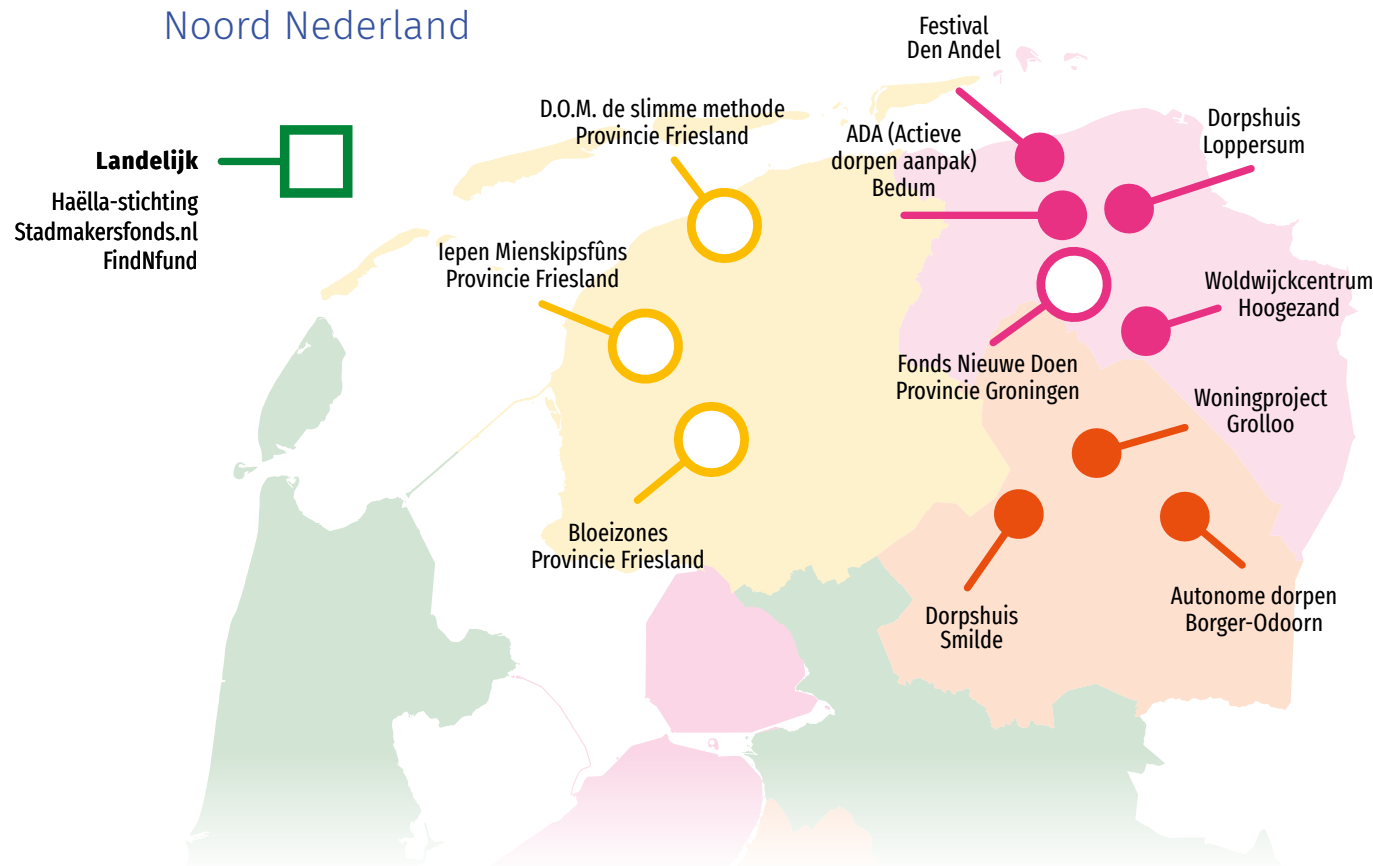
Zo kán het!

Deze voorbeelden van interessante samenwerkingen tussen bewoners, overheden, financiers of anderen kwamen naar boven in de gesprekken.

Friesland | Iedere wijk kan een Bloeizone zijn

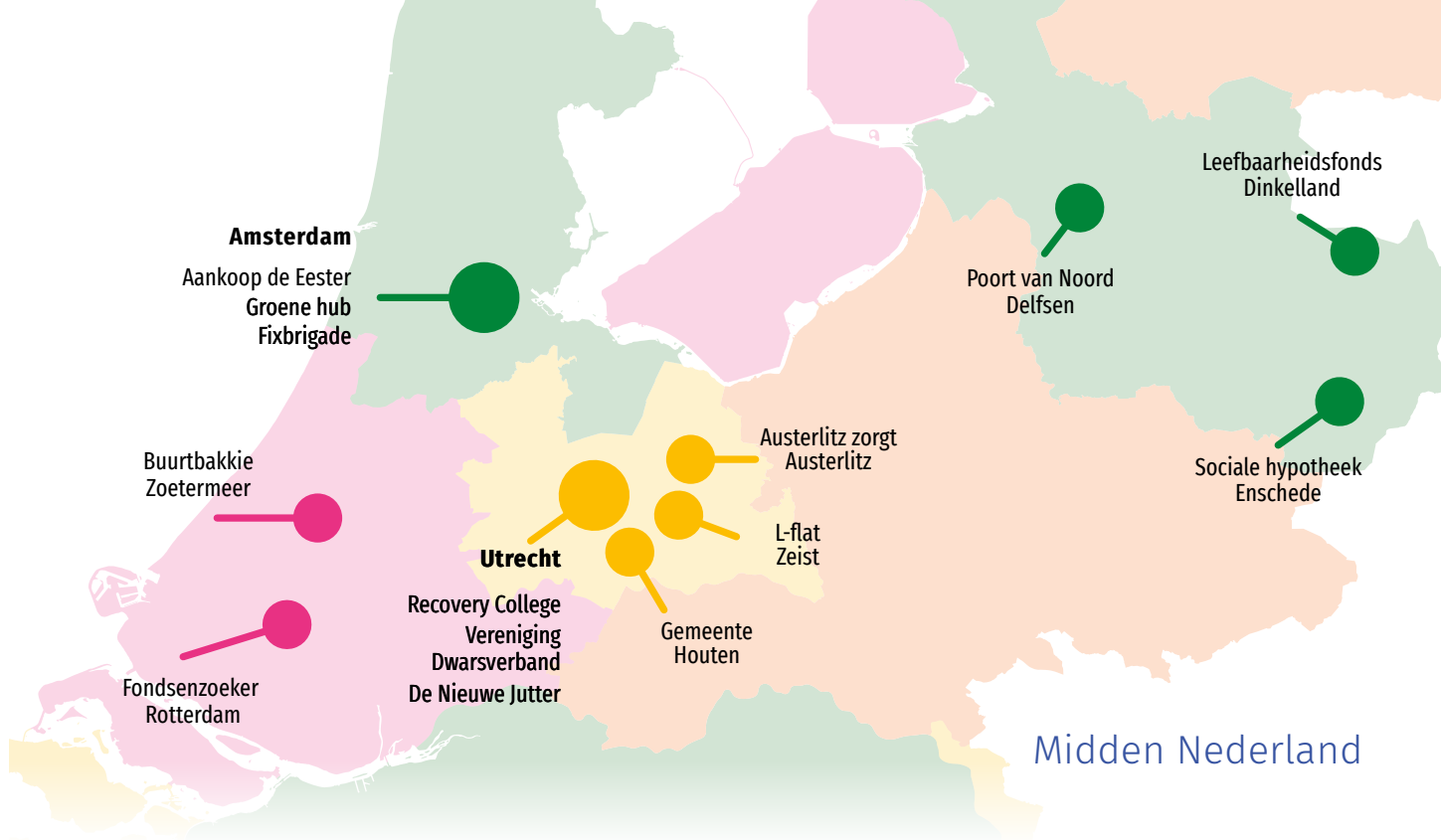
Ze zijn geïnspireerd op de 'blue zones': plekken in de wereld met de beste omstandigheden om gelukkig oud te worden. Door gezonde voeding, een actieve leefstijl, maar vooral ook sociale aspecten. Fryslân heeft zijn eigen variant: de Bloeizones. Hier werken inwoners aan actief burgerschap, gezonde omgeving, actief ontspannen, gezonde mobiliteit, gezond wonen, gezonde voeding en gezonde financiën. Ieder dorp en iedere wijk kan een Bloeizone worden. De beweging wordt actief gesteund door de provincie Fryslân en het Healthy Ageing Netwerk Noord-Nederland (HANNN). Via de Regio Deal Zuidoost Friesland hebben vijf gemeenten financiële steun aan acht bloeizones gegeven.

Noord Nederland

Grollo | Inwoners bouwen zelf voor vergrijzende gemeenschap

Na jaren van plannen maken, haalbaarheidsstudies, ontwerpen, bestemmingsplan- en vergunningsprocedures is het zover: het bouwboard staat er, de bouw kan beginnen. Bewonersinitiatief 'Grollo Zorgt' ontstond vanuit de wens van veel inwoners om zo lang mogelijk zelfstandig en in eigen dorp te blijven wonen. Een actieve groep bewoners realiseerde zich dat dat kon door informele en formele zorg te combineren. Het dorp was te klein voor een regulier woonzorgcentrum, en dat was ook niet de behoefte. De bewoners vonden zelf een nieuwe vorm uit; een hofje met sociale huur én vrije sector huurappartementen. Professionele zorg is er alleen voor wie dat nodig heeft. De oude boerderij naast het dorpshuis was de perfecte plek. Instemming van de gemeente, deelname van woningbouwstichting De Volmacht en een particuliere financiering gaven de doorslag.

Enschede | Vrijwilligersuren als afbetaling van het buurthuis

Het oude buurthuis van de volksbuurt Dolphia, tuindorp voor textielarbeiders in Enschede Oost, werd gesloopt. Bij het nieuwe buurtgebouw, in een andere wijk, voelden de bewoners zich niet thuis. Bewoners spraken met de gemeente en de woningcorporatie af dat ze een nieuw, eigen buurthuis kregen, gefinancierd met een lening van de gemeente van € 200.000. Er werd een nieuwe financieringsvorm voor uitgevonden: de 'sociale hypotheek'. De inzet van de bewoners vertegenwoordigt maatschappelijke waarde: de buurt wordt er beter van. Met de uren die zij in de activiteiten voor de buurt steken, betalen ze de lening af. Doordat de wijkbewoners zich actief inzetten voor de realisatie en het beheer, kunnen ze na de aflossingsperiode eigenaar worden van het buurthuis.

Austerlitz | Dorpscoöperatie: 40% volwassenen is lid

Veel oudere inwoners in Austerlitz (gemeente Zeist) maakten zich zorgen over hun toekomst. Kunnen we hier blijven wonen nu steeds meer zorg- en welzijnsvoorzieningen wegvallen? Daarom richtten zij in 2012 de coöperatie Austerlitz zorgt op, die zorg en hulp voor ouderen en andere zorgbehoevenden in het dorp organiseert. De coöperatie is aangesloten bij het landelijk netwerk van zorgzame gemeenschappen, Nederland Zorgt voor Elkaar. Inmiddels is ruim 40% van de volwassen bewoners lid van Austerlitz Zorgt. Zo'n 100 vrijwilligers bieden talloze diensten aan. Ook kunnen de leden terecht bij de dorpsondersteuner voor alles op Wmo-gebied en meer.

Utrecht | Vereniging van bewonersinitiatieven-in-zelfbeheer

16 van de 25 Utrechtse buurthuizen worden door een bewonersstichting volledig zelfstandig beheerd. Bewoners zetten zich in voor het creëren van een ontmoetingsplek en dragen bij aan de sociale cohesie in de buurt. Ook op andere plekken beheren en besturen bewoners met vrijwilligers een eigen locatie. Dat kan een gebouw zijn (zoals een buurthuis) en/of een stuk grond (zoals een speeltuin). Zo'n 25 van zulke bewonersinitiatieven in zelfbeheer ondersteunen elkaar in de Vereniging Dwarsverband. Ze delen kennis en ervaringen en behartigen hun gezamenlijke belangen, onder andere bij de gemeente. Dwarsverband ontvangt subsidie van de gemeente Utrecht.

Sluis | Akkoord voor groene toekomst op 6 A4'tjes

“Mensen zeiden dat ze nog nooit op zo’n manier naar elkaar geluisterd hadden. Het burgerberaad heeft ons veel geleerd. Misschien gaan we dit vaker doen.” Aldus wethouder Liefthing in de Provinciale Zeeuwse Courant na afloop van het burgerberaad over verduurzaming en behoud van natuur in de gemeente Sluis. In een paar maanden werd een concreet Burgerakkoord van 6 A4'tjes gesmeed, dat aan de politiek ter uitvoering is aangeboden. Dat ging met een grote groep van (gelote) inwoners, in gesprek met werkgevers, professionals en overheid. Via de G1000 methodiek lukte het om samen tot concrete besluiten te komen.

Venray | Bewoners nemen gemeenschapshuizen over

De gemeente Venray heeft 13 kerkdorpen met diverse gemeenschappelijke accommodaties. Tien jaar geleden besloot de gemeente het eigenaarschap over te dragen aan de gemeenschappen zelf. Als de buurt met een goed plan kwam, zou de gemeente haar deel bijdragen om het pand op peil te brengen vóór de overname. In het plan moest helder zijn wat nodig was voor een langdurig bruikbaar pand én wat de bewoners zouden doen om de vaste kosten van het gebruik te dekken. ‘Schoon door de Poort’ heette het programma. Dat de inwoners samen plannen maakten en eigenaar werden, in plaats van huurders van de overheid, zorgde voor heel nieuwe processen. Inmiddels zijn zo’n 10 dorpen eigenaar of bijna eigenaar van een gemoderniseerd dorpshuis.

Zuid Nederland

Balanceren tussen regels en rek

Door: Boukje Keijzer

Hoe maken we ruimte in de regels om maatschappelijke initiatieven mogelijk te maken, zonder het houvast van die regels los te laten? Dat is de vraag waar ik als ontregelexpert met veel professionals én initiatiefnemers over spreek. Hier zijn mijn acht rekstrategieën, als knoppen om aan te draaien om ruimte in de regels te creëren. Er kan meer dan je denkt!

1. Tijd rekken

Verlaag de frequentie waarmee je met regels te maken hebt. Dat scheelt tijd en stress.

- **Minder vaak:** ken subsidies of vergunningen toe voor langere tijd (bijvoorbeeld drie jaar in plaats van één).
- **Minder tijdrovend:** formulieren en rapportages kosten veel tijd. Vraag initiatiefnemers een filmpje op te nemen waarin ze vertellen wat ze gedaan hebben en wat de impact is.
- **Sneller bijsturen:** Zorg voor eenvoudige manieren om tussentijds bij te sturen. Zo blijven initiatiefnemers gemotiveerd.

2. Volume verminderen

Kun je hetzelfde bereiken met minder regels of voorwaarden waar partijen aan moeten voldoen?

- **Minder regels:** Kijk kritisch naar het aantal vragen en voorwaarden. Welke zijn écht wezenlijk en welke zijn meer 'nice to know'? Schrap de niet-essentiële.
- **Meer samenhang:** Vaak hebben initiatieven met regels uit meerdere domeinen te maken. Zorg voor een integrale aanpak van initiatieven en regels die op elkaar afgestemd zijn.
- **Niet voor iedereen:** Niet alle regels zijn voor alle situaties relevant. Maak onderscheid tussen verschillende soorten initiatieven met bijvoorbeeld een lichter regime voor kleinere subsidieaanvragen of low impact vergunningen.

3. Hart verruimen

Naast objectieveerbare feiten kunnen we ook onze intuïtie en ons hart laten spreken.

- **Hou rekening met regelangst.** Mensen schieten in de stress van dreigende bepalingen rondom verantwoording en terugbetaling. Wees vriendelijk.
- **Uitgaan van vertrouwen.** De meeste mensen deugen. Durf erop te vertrouwen op dat het meestal gewoon goed gaat. En accepteer dat dit soms niet zo is.

- **Volg je intuïtie.** Vaak voel je aan je water of mensen te goeder of te kwader trouw aan tafel zitten. Benut je mensenkennis!
- **Ga in gesprek.** In dialoog begrijp je elkaar beter en zijn kleine misverstanden snel opgelost. Ga naar initiatiefnemers toe, luister en zorg dat je echt begrijpt waar het initiatief over gaat.

4. Perspectief verbreden

Het oprekken van de blik waarmee je naar de situatie kijkt, zorgt dat er andere oplossingen in beeld komen.

- **Denk mee.** Check niet alleen of alles aan de regels voldoet, maar denk creatief mee hoe iets toch mogelijk is. Of zorg voor een warme overdracht naar partijen die wel kunnen helpen.
- **Gluur bij de burens.** Kijk hoe andere initiatieven /gemeenten het aanpakken. Als het daar kan, kan het waarschijnlijk bij jullie ook.
- **Betrek de hele keten.** Bedenk wie welke rol heeft in het geheel en wie het beste bepaalde onderdelen kan oppakken.

5. Maatwerk leveren

Het oprekken van de regels kan heel effectief zijn. Niet alles hoeft in dezelfde mal te passen.

- **Maak uitzonderingen.** Maatschappelijke initiatieven zijn per definitie uniek. Durf ze dus ook verschillend te behandelen.
- **Start een experiment.** Vaak is er wel genoeg durf om met een pilot te beginnen. Hou goed bij wat je ermee wil bereiken en meet of het ook het beoogde effect heeft. Stuur zonodig bij.

6. Regel oprekken

Door regels te schrappen of aan te passen, kunnen we beter aansluiten op de werkelijkheid.

- **Focus op de bedoeling.** Bekijk welke voorwaarden het meeste bijdragen aan het beoogde effect. Kun je hetzelfde bereiken met minder regels?
- **Kan het ook zonder regels?** Sommige initiatieven doen niemand kwaad. Kan het daar zonder regels? Zijn er andere manieren om bij te sturen (nudging)?
- **Zorg voor betere regels.** Vervang niet op elkaar afgestemde regels door simpele, samenhangende regels. Dit vereenvoudigt processen enorm.

7. Pippi Langkousen

Soms is er meer brutaliteit nodig om doorbraken te forceren. Dan komt Pippi Langkous om de hoek kijken.

- **Durf het anders te doen.** Vraag niet altijd om toestemming vooraf, maar doe gewoon wat jij denkt dat goed is. Zonder precedent geen innovatie. Stel dat het wél lukt!
- **Creëer speelruimte.** Zorg voor plekken waar men buiten de gebaande paden mag wandelen en kan experimenteren.
- **Zorg voor scharrelbudget.** Vorm een bureaucratievrij potje voor experimenten en maak de wijk zelf verantwoordelijk hiervoor. Bewoners zijn vaak realistischer én strenger in wat passende bestedingen zijn.
- **Begin gewoon.** Ga over tot actie. We leren door fouten te maken en bij te sturen. Een beer op de weg betekent niet het einde van de route.

8. Doe het samen

Maatschappelijk initiatieven vragen om een extra rekstrategie, dit past bij de kern van waar het om draait: samen verder komen.

- **Vraag om hulp.** Je hoeft het niet alleen te doen. Zoek steun en vraag advies bij mensen die je al voor gingen of over bepaalde expertise beschikken (zoals Katalys).
- **Doordenk het samenspel.** Iedereen heeft een eigen rol rondom een initiatief. Bedenk wie welke stap het beste kan zetten. Breng anderen in positie om hun rol te spelen.
- **Zorg voor rugdekking.** Zorg voor bestuurlijke rugdekking en durf voor vernieuwing te gaan staan. Benut de beleidsruimte die er is. Geef ambtenaren een ruimer mandaat om knopen door te hakken.

Dr. Boukje Keijzer is directeur van realisatienetwerk 7Zebra's en eigenaar van de Ontregelbus. Lenig zoekt zij naar nieuwe verhoudingen tussen overheid en samenleving. Ze is auteur van het boek *De regels en de rek*, schrijft columns voor Binnenlands Bestuur en Managementboek en is een veelgevraagde ontregeladviseur.

Krachtige dorpen en buurten

Plek om te ontmoeten, plek om te wonen

Katalys versterkt in heel Nederland mensen met plannen voor hun omgeving. We zijn er trots op dat we actieve bewoners kunnen helpen om de buurt of wijk groener, meer betrokken, duurzamer te maken.

Waar kunnen wij het beste onze ondersteuning inzetten om de leefbaarheid van een lokale gemeenschap (en in het groot: de samenleving) te verbeteren?

Op twee terreinen zien we de beste kansen. Hier zetten we de komende jaren extra op in.

Elkaar ontmoeten, binnen én buiten

In veel wijken en dorpen zijn **ontmoetingsplekken**, van buurthuizen tot parken, gesloten of in verval geraakt. Als er geen fysieke plek is waar je bij elkaar kunt komen, hoe kun je dan samen plannen maken en werken aan het behoud en verbetering van je omgeving? Katalys vindt dat duurzame, toekomstbestendige plekken waar de continuïteit van ontmoeting is geborgd, de basis zijn van krachtige dorpen en buurten.

Onze adviseurs in de regio bieden bewonersinitiatieven ondersteuning in de vorm van advies op maat. Zij staan als vrijwilligers de initiatiefnemers bij in het proces om hun plan te realiseren en de samenwerking met bijvoorbeeld de gemeente te versterken. De adviseurs brengen ook hun netwerk in voor bijvoorbeeld het vinden van passende financiering. Voor technische vraagstukken zijn gratis experts van Arcadis beschikbaar. Daarnaast ondersteunt Katalys initiatieven met kennis (zoals workshops of tools) en programma's, bijvoorbeeld voor verduurzaming van dorps- en buurthuizen. We stimuleren concrete, binnen een jaar haalbare, plannen voor het dorp of de buurt door ons programma Kern met Pit. Ook geven we eigen leningen uit voor bijvoorbeeld de gemeenschappelijke aankoop van een pand of een stuk grond.

Bij elkaar kunnen blijven wonen

In het hele land nemen mensen het heft in eigen handen voor voorzieningen in eigen buurt of dorp. We zien steeds meer groepen bewoners die een **kleinschalige woonvoorziening** willen realiseren. Zo kunnen bijvoorbeeld ouderen of jongeren blijven wonen in de buurt of het dorp waar ze zijn opgegroeid en waar ze elkaar kennen. Dat is goed voor de levendigheid en de gemeenschapszin. Gezamenlijk eigenaarschap van woonplekken vertegenwoordigt bovendien een grote en langjarige maatschappelijke waarde.

Het opzetten van een wooninitiatief is verre van gemakkelijk, maar als het lukt, schept dit intense voldoening voor het dorp of de buurt. Katalys ondersteunt deze beweging van harte. Dat doen we door het verbinden van initiatiefnemers, ondersteuning door een speciaal team van deskundige adviseurs, inzet van de expertise van Arcadis én met maatschappelijke financieringen; leningen tegen gunstige voorwaarden ten behoeve van gezamenlijk eigenaarschap.

Met het realiseren van plekken voor ontmoeting en bewoning, beheerd en bestierd door bewoners zelf, worden dorpen en buurten sterker, veiliger, gezonder en gezelliger. En dat is oneindig veel waard!

katalys.nl

Ben jij ook enthousiast?

☐ Betrokken	☐ Kennis van groepsdynamiek	☐ Een groot netwerk	☐ Flexibel
☐ Kennis van de regio	☐ Aangestoken worden door de energie van initiatiefnemers	☐ Ervaringsdeskundige met het opbouwen van een bewonersinitiatief	☐ Duidelijk
☐ Nieuwsgierig	☐ Geduld	☐ Kennis van ambtelijke systemen en molens	☐ Kennis van begroten en financiering
☐ Aanmoedigend	☐ Kennis van gebieds- of stedelijke ontwikkeling (ruimtelijke ordening)	☐ Gestructureerd	☐ Goed in samenwerken met anderen
☐ Actief voor de maatschappij			☐ In voor iets nieuws
☐ Bijdragen aan grote transitie			
☐ Ervaring met projectmatig werken			

**Deel je ons enthousiasme voor
bewonersinitiatieven? Je kunt meer
doen om hen te ondersteunen.**

Word adviseur bij Katalys!

We staan altijd open voor nieuwe kandidaten en beginnen graag met een goed gesprek bij een kop koffie (of thee).

Neem contact op met één van ons:

katalys.nl/word-adviseur

Welkom!

Advies nodig voor je plan? Neem contact op!

Wil je meer weten over hoe Katalys een initiatief kan versterken? Kijk dan op onze website, meld je aan voor de nieuwsbrief en volg ons op social media. Heb je al een concrete adviesvraag? Neem contact op met het landelijk bureau of direct met je provinciale team, de contactgegevens staan op de website.

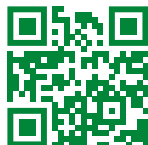
We helpen je graag verder!

Katalys

info@katalys.nl

026 44 55 146

www.katalys.nl

Volg Stichting Katalys op
LinkedIn, Facebook of X (Twitter).

Deze publicatie is een uitgave van Katalys,
ter gelegenheid van het 135-jarig bestaan.
Overname van inhoud is welkom, indien met bronvermelding.

Concept en redactie

Jonne Boesjes, Linde Nouws Keij.

Met medewerking van

Marije van den Berg, Boukje Keijzer, Floor Milikowski,
Arghje de Sitter.

Vormgeving en illustratie

Guus den Tonkelaar ontwerp

©Katalys maart 2024

Katalys

Krachtige ondersteuning
voor lokale initiatieven